

FOREBYGGELSE AF DØDSBRAND

Hvidbog

FOREBYGGELSE AF DØDSBRAND

Udgivet af:
Københavns Professionshøjskole og
TrygFonden, marts 2022.

Udarbejdet af:
Adam Diderichsen,
Københavns Professionshøjskole.

Illustration og grafisk tilrettelæggelse:
Koch&Falk

Indhold

- 4 TIL AT BEGYNDE MED**
- 8 TRE HISTORIER**
- 10 DEN KORTE UDGAVE**
- 12 HVAD VED MAN OM DØDSBRANDE?**
 - 15 Årsager til dødsbrand
 - 18 Opstår der brand?
 - 22 Opdager man branden?
 - 24 Kan man håndtere branden?
 - 27 Får man hjælp?
 - 28 Hvem er mest udsat?
- 30 HVORDAN KAN VI FOREBYGGE DØDSBRANDE?**
 - 31 Installér en røgalarm
 - 32 Fokuser på rygning
 - 33 Fokuser på madlavning
 - 33 Tænk på alle dem, der bor i hjemmet
 - 34 Gør noget, der passer til situationen
 - 36 Gør noget, der passer med dig selv og dit arbejde
 - 38 Gør noget!
- 39 LITTERATURLISTE**

TIL AT BEGYND MED

Hvert år dør mennesker i forbindelse med en brand. Det præcise antal svinger fra år til år. Men gennemsnitlig er der tale om cirka 70 mennesker.

De fleste af disse hændelser tiltrækker sig ikke nogen videre offentlig opmærksomhed. Måske en lille notits i avisen, hvis det går højt.

Men når man tænker lidt over det, så er det mange mennesker, vi taler om: 70 menneskeliv, som går tabt år efter år. Og selvom vi jo alle skal herfra en dag, så vil de fleste nok hellere dø på en anden måde.

Denne hvidbog indeholder gode råd til,
hvad vi hver især og i fællesskab kan gøre
for at forebygge dødsbrande.

Man kan aldrig helt forhindre, at mennesker dør ved brande og andre ulykker. Men mange af disse dødsfald kunne være forebygget, hvis vi som samfund og som individer blev bedre til at tænke på brandsikkerhed.

Når ulykken først er sket, er det en hurtig indsats fra beredskabet og en effektiv behandling i sundhedsvæsenet, der redder liv.

Men inden da er det vores allesammens ansvar at forhindre, at brande overhovedet opstår, og at sørge for, at alle ved, hvad de skal gøre, hvis det alligevel sker.

Denne hvidbog indeholder gode råd til, hvad vi hver især og i fællesskab kan gøre for at forebygge dødsbrande.

Hvidbogen er udarbejdet af Københavns Professionshøjskole med finansiering fra TrygFonden. Den er udarbejdet på baggrund af en vidensopsamling, hvor forskere fra Københavns Professionshøjskole systematisk har gennemgået international forskning om dødsbrande, og hvad man kan gøre for at forebygge dem.

Det vil sige viden dels om, hvilke grupper i befolkningen som har særlig stor risiko for at omkomme ved dødsbrande. Dels om, hvilke tiltag der er effektive til at forebygge brand blandt disse sårbare grupper. Begge dele er lige relevante. Hvis man gerne vil forebygge dødsbrande, må man både vide, hvem de rammer, og hvad man kan gøre for at forhindre det.

Hvidbogen handler primært om forebyggelsestiltag, som videnskabelige undersøgelser har vist virker. Skal vi gøre noget ved denne problemstilling, så er det vigtigt, at vi ved, at de ting, vi gør, faktisk har en effekt.

Men hvidbogen tager også nogle gode idéer med, som der er noget, der tyder på virker, uden at forskerne er helt sikre. Den peger også på, at det tit er menneskelige relationer og den sammenhæng, man bruger tiltagene i, der afgør, om de virker.

Det allervigtigste er derfor at finde nogle måder at øge brandsikkerheden på, der passer til de borgere, det drejer sig om. På den måde kan hvidbogen også bruges som inspiration til selv at arbejde videre med brandforebyggelse blandt sårbare grupper.

Dødsbrande er et problem, som kræver, at vi alle sammen hjælper til. Man kan gøre meget som borger for ikke at blive ramt. Men mange af ofrene er sårbare personer, der har sociale, mentale eller fysiske udfordringer, som gør det svært for dem selv at beskytte sig. Det er derfor vigtigt, at andre giver dem en hjælpende hånd. Det gælder især pårørende, plejepersonale og andre fagprofessionelle, der har med de udsatte og gøre. Og det gælder institutioner som plejehjem og boligforeninger.

Det er især til denne sidste kreds af personer, at hvidbogen er skrevet. Den indeholder gode råd både til dem, der ikke ved så meget om forebyggelse af dødsbrand, og til dem, der har arbejdet i mange år med problemet.

Dødsbrande er et problem, som kræver,
at vi alle sammen hjælper til.
Man kan gøre meget som borger for ikke at blive ramt.

Vi håber, at hvidbogen kan være med til at styrke indsatsen over for et problem, som der heldigvis ikke er så mange, der bliver ramt af, men som har frygtelige konsekvenser for dem, der alligevel bliver ramt.

TRE HISTORIER

Søren ...

kan godt lide at lave mad. Han bor alene, så det er ikke altid, at han har nogle at lave mad til. Men i dag har han alle gutterne på besøg. Så den får hele armen med bøffer, hjemmelavede pomfritter og hans berømte bearnaisesauce. Og masser af rødvin. Det har de altid været glade for. Så går snakken, og det bliver sent, inden de sidste er kommet ud ad døren. Søren kan mærke, at det har været en god og lang dag, da han går i seng. Han når lige at tænke på, om han egentlig huskede at slukke for kogepladerne, inden han falder i søvn.

Per ...

har ikke været uden for en dør i mange dage. Tingene er vokset ham over hovedet, og han kan ikke lide at møde andre mennesker. Men han kender sig selv og kan mærke, når han går ind i en af sine mørke perioder. Han har derfor sørget for at købe rigeligt med færdigretter og øl, så han kan klare sig igennem mørket uden at skulle gå udenfor. Og hash, som hjælper ham og dæmper de mørke tanker, når der er brug for det. Han har ikke kunnet sove om natten. Nu ligger han på sofaen og kan endelig mærke, hvordan trætheden skyller ind over ham, efter at han har fået tændt en joint.

Olga ...

er 87 år. Hendes mand døde for nogle år siden, og hun er også selv blevet fysisk svækket med alderen. Det kniber også nogle gange med hukommelsen. Så i dag bor hun i en ældrebolig, hvor hun kan få lidt hjælp til det praktiske.

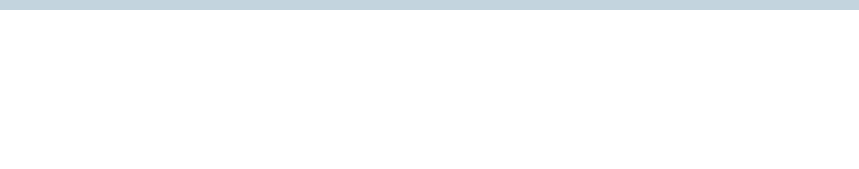
Olga har altid været glad for at ryge. Hun kan ikke helt huske, hvornår hun begyndte. Men hun kan huske, at hun allerede var ryger, da hun mødte sin dengang kommende mand som 19-årig. Hun ved selvfølgelig godt, at det er både dyrt og sundhedsskadeligt at ryge. Men hun synes ikke rigtig, at det kan betale sig at holde op nu. I hendes alder gælder det om at holde fast i de glæder, livet stadig tilbyder én.

Hun er særligt glad for at ryge en godnatcigaret inden sengetid. Så sidder hun i sin natkjole og nyder en sidste cigaret, mens hun siger farvel til dagen. På det sidste kan hun dog mærke, at det er blevet svært at holde på både tændstikker og cigaretter, når hun skal tænde. Hun er nemlig begyndt at ryste meget på hænderne. Nogle gange tænker hun på, hvad der ville ske, hvis hun en dag skulle tabe en glød eller en brændende tændstik ned i stolen eller natkjolen.

DEN KORTE UDGAVE

Her er nogle af de ting, vi
skal gøre for at forebygge
dødsbrande:

1. Vi skal have særligt fokus på rygning, som er den vigtigste årsag til dødsbrand. Hvis man ryger, skal man være opmærksom på de situationer, hvor man ryger.

Man skal lade være med at ryge i sengen eller i andre situationer, hvor man risikerer at falde i søvn. Det gælder særligt, hvis man også er påvirket af alkohol eller andre rusmidler.

2. Vi skal som samfund være særligt opmærksomme på grupper, der har en forhøjet risiko for at omkomme ved brand.

Ud over rygere gælder det ældre, borgere med misbrugsproblemer eller med kognitive og fysiske funktionsnedsættelser. Mennesker, som bor alene, har også en større risiko end dem, som bor sammen med andre. Kombinerer man flere af disse faktorer, har man en særligt forhøjet risiko.

Det er vigtigt, at fagprofessionelle og institutioner er særligt opmærksomme på disse grupper og hjælper dem til at finde nogle måder at nedsætte brandrisikoen på, der passer til netop deres livssituation.

Brandsikkerhed skal tænkes ind som et element i den samlede støtte, vi som samfund tilbyder den udsatte borger.

3. Vi kan som pårørende til udsatte borgere bringe emnet op og snakke om brandsikkerhed med den pårørende og eventuelle støttepersoner.

For nogle mennesker kan det være svært at skulle snakke med fx éns mor, om at man er bekymret for brandsikkerheden, når hun ryger. Men det er bedre at gøre det, inden uheldet er ude.

4. Vi kan installere en røgalarm. Det er ikke i alle tilfælde, at en brandalarm ville kunne afhjælpe en dødsbrand, særligt ikke hvis der går ild i en persons tøj. Men i mange tilfælde omkommer offeret af røgforgiftning, og hér ville en røgalarm kunne gøre en forskel.

Husk også, at røgalarmer ikke kun skal installeres, men også skal efterses og have skiftet batterier. Det er derfor vigtigt, at udsatte borgere får hjælp til både at installere og efterse alarmer.

HVAD VED MAN OM DØDSBRANDE?

I 2020 døde der i Danmark 54 personer ved i alt 52 brande (Beredskabsstyrelsen, 2021). Det er et meget lavt tal, som er betydeligt lavere end gennemsnittet for de sidste 11 år, der ligger på knapt 70 omkomne om året.

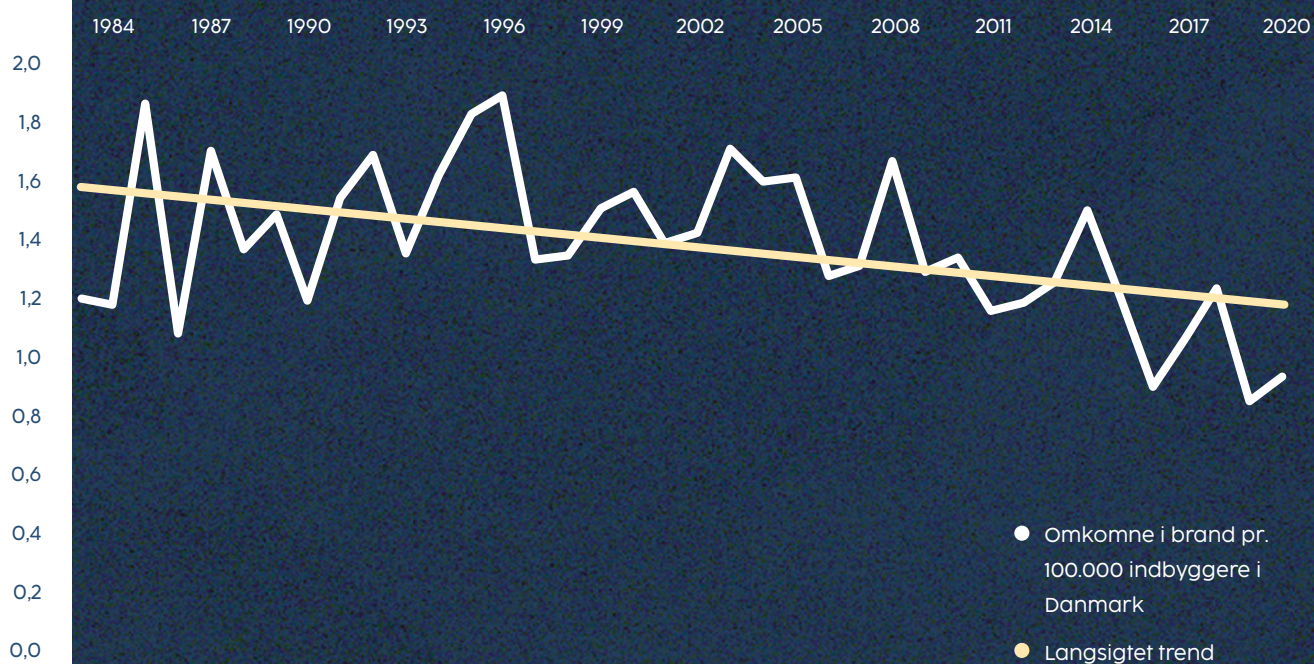
Men det var ikke kun i et enkelt år, at tallet var exceptionelt lavt. Faktisk har antallet af omkomne ved brand været faldende i efterhånden mange år. Det gælder både i Danmark og i andre højtudviklede lande.

Det bliver især tydeligt, hvis man sætter tallet i forhold til det stigende befolkningstal. Figur 1 viser udviklingen for Danmarks vedkommende.

Man kan se, at det præcise antal svinger fra år til år. Det skyldes især, at der heldigvis er tale om meget små tal.

Der skal derfor ikke så meget til, for at tallet for det ene år adskiller sig meget fra det andet. Af samme grund kan det være lidt svært med det blotte øje at se en klar tendens i kurven, der jo hopper lidt op og ned.

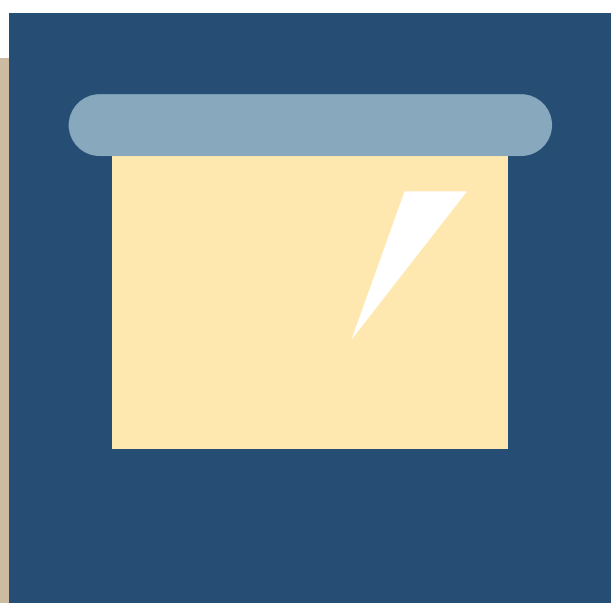
Men hvis vi ser på den statistiske tendens, der er angivet med den lige linje i lys gul, er det alligevel tydeligt, at den er faldende. Det går langsomt. Men med tiden bliver der færre og færre, der omkommer ved brand.

Der er flere gode nyheder. Svensk forskning viser, at faldet (i Sverige) har været endnu større, hvis vi ser på en længere periode fra 1950 og frem til i dag. Og allerstørst har det været for gruppen af små børn (0-4 år) med et fald på hele 91%.

Den vigtigste grund til det er formodentlig, at kvaliteten i børnepasningsordninger er blevet forbedret, sådan at vi i dag holder bedre øje med små børn og passer på, at de ikke kommer til skade ved fx at lege med ild (Jonsson m.fl., 2016).

Men det betyder også noget, at sikkerheden i hjemmet generelt er blevet meget bedre, og at særlig husholdningsapparater i dag er langt sikrere end tidligere. Selvom undersøgelsen er svensk, er der al mulig grund til at tro, at det samme har gjort sig gældende i Danmark.

Årsager til dødsbrand

Hvis man skal forstå, hvorfor brand opstår, skal man se på brandens årsager. Men der er mange forskellige typer årsager. Der er noget, der i konkret forstand har forårsaget branden. Det kan fx være en brændende cigaret eller en kortslutning i en elinstallation.

Men hvis man skal forebygge brand, er det vigtige især risikofaktorer, det vil sige ting, der øger risikoen for, at brand opstår og udvikler sig til en dødsbrand.

Det kan fx være, at man ryger, da det jo gør det mere sandsynligt (øger risikoen for), at man kommer til at tabe en glød, så der opstår brand.

Det er også vigtigt, at man ikke kun har blik for ting, der direkte forårsager branden. Man skal også inddrage ting, som betyder noget for det videre forløb, og som forklarer, at branden ikke bare opstod, men desværre udviklede sig til en dødsbrand. Det er fx vigtigt, om man opdager branden i tide og er i stand til at håndtere den.

I de næste afsnit vil vi derfor gennemgå de vigtigste risikofaktorer for brand. Det vil vi gøre ved at skelne mellem fire forskellige typer faktorer, der betyder noget for, om 1) der opstår brand, 2) man opdager branden, 3) man kan håndtere branden, 4) man får hjælp.

I mange tilfælde har de samme faktorer betydning for flere af tingene. Men denne opdeling giver en god ramme for at forstå dødsbrande, og hvad man kan gøre for at forebygge dem.

Man har en særlig stor risiko for at omkomme ved dødsbrand, hvis man har en forøget risiko inden for flere af områderne. I de sidste afsnit i dette kapitel ser vi derfor nærmere på nogle almindelige kombinationer af faktorer, der giver et billede af, hvem der er særligt udsatte for at omkomme ved brand.

Vi skelner mellem fire forskellige typer faktorer, der betyder noget for:

- 1) om der opstår brand
- 2) om man opdager branden
- 3) om man kan håndtere branden
- 4) om man får hjælp

Opstår der brand?

Vi er blevet bedre til at passe på de allermindste. Men der er også nogle mindre gode nyheder.

Der er nemlig stadig nogle grupper, som stadig har en markant højere risiko for at omkomme ved dødsbrand, og som ikke har haft del i den gode udvikling, der har været blandt andre grupper.

Det gælder først og fremmest rygere. Et af de mønstre, der går igen i alle videnskabelige undersøgelser både i Danmark og i udlandet, er, at rygere er meget mere udsatte for at omkomme ved brand end andre grupper. Faktisk er rygning den største risikofaktor overhovedet, og det bedste, man kan gøre for at nedsætte risikoen for dødsbrand, er at holde op med at ryge.

Faktisk er rygning
den største risikofaktor overhovedet.

Det er der nogle gode grunde til. Hvis man ryger, er der mange ting, der kan gå galt, hvis man er uopmærksom eller ved et uheld kommer til at tabe en glød. Rygning er med andre ord en risikofaktor, fordi det øger risikoen for, at brand opstår.

Det samme gælder levende lys og anden brug af åben ild, som derfor også er risikofaktorer ved brand. Men de er meget mindre vigtige end rygning. Se figur 2.

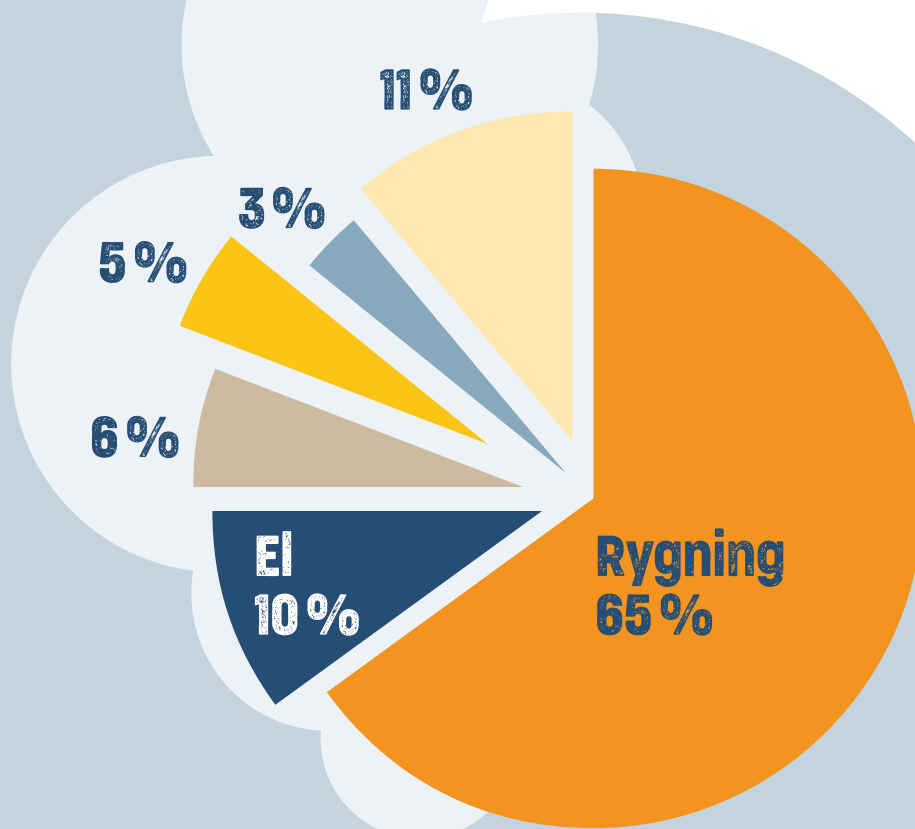
ÅRSAGER TIL BRAND

På denne figur kan man se, hvordan årsagerne til dødsbrand fordeler sig. Man skal især lægge mærke til, at rygning er skyld i cirka 2 ud af 3 dødsbrande.

Figur 2

Figuren omfatter perioden 2011-2020 og medtager kun de brande, hvor man kender brandårsagen. Kilde: Beredskabsstyrelsen (2021).

- Uforsigtighed ved rygning, 65%
- Fejl/svigt ved el, 10%
- Uforsigtighed ved madlavning, 6%
- Stearinlys, 5%
- Fyringsanlæg/optændning, 3%
- Andet, 11%

NOV

1

Det er også sådan, at der omkommer flest mennesker ved brand fra november til april, det vil sige i den periode, hvor folk opholder sig mest indendørs (Beredskabsstyrelsen, 2021, s. 28).

Det skyldes nok især, at folk oftere tænder levende lys og bruger åben ild indenfor i den mørke sæson. Men mange rygere ryger også mere indenfor i vinterperioden.

Der er også andre ting, der øger risikoen for brand. Der er fx mange brande, som opstår i forbindelse med madlavning. Det kan være, at der går ild i selve maden, eller at man er uopmærksom, så der går ild i ting, der står eller ligger på eller ved siden af komfuret.

Der kan også ske fejl i elektriske apparater, som man bruger i forbindelse med madlavningen.

Disse ting er derfor vigtige årsager til brande i almindelighed. Men når der opstår brand i forbindelse med madlavning, vil man i mange tilfælde opdage det.

Man står måske selv ved siden af komfuret, når det sker, eller man kan lugte, at der er noget galt, fordi man er vågen. Det er især, når der opstår brand, uden at man opdager det, at det bliver farligt.

Uforsigtighed ved madlavning er stadig årsag til en del dødsbrande (se figur 2). Det skyldes blandt andet, at nogle af disse brande udvikler sig så langsomt, at man måske ikke opdager det, før det er for sent. Måske det fx tager noget tid, før varmepåvirkning fra komfuret når at tænde ild i noget, der står på komfuret – og så er man måske nået at gå i seng, før branden opstår.

Det er også sådan,
at der omkommer flest mennesker ved brand
fra november til april.

Netop ved rygning er der imidlertid en særlig stor risiko for, at der opstår brand, uden at man opdager det.

Man er selvfølgelig (rimelig) vågen, når man tænder cigareten (eller hvad man nu ryger). Men det kan ændre sig, og måske man når at falde i søvn, mens cigareten stadig er tændt.

Eller man taber en glød i sengen eller sofaen, som så gradvis udvikler sig til en brand, efter at man er faldet i søvn.

Det gælder selvfølgelig om at forbygge alle former for brand, og det er derfor vigtigt, at der fx ikke ligger ting, der kan gå ild i, tæt på eller ved et komfur.

Men kombinationen af ild og uopmærksomhed er særlig farlig. Og hvis vi skal blive bedre til at forbygge dødsbrand, er det derfor i høj grad netop denne kombination, vi skal fokusere på.

Opdager man branden?

Det bringer os til den næste gruppe af ting, der har betydning for risikoen for dødsbrand. Næmlig faktorer, der har betydning for, om man opdager branden.

Hvis der opstår en brand, så kan man i mange tilfælde gøre noget for enten at slukke den eller flygte fra den (og det sidste er ofte det rigtige at gøre, men man skal huske at tilkalde hjælp og alarmere andre, der kan være i fare). Men det kræver selvfølgelig, at man opdager den i tide.

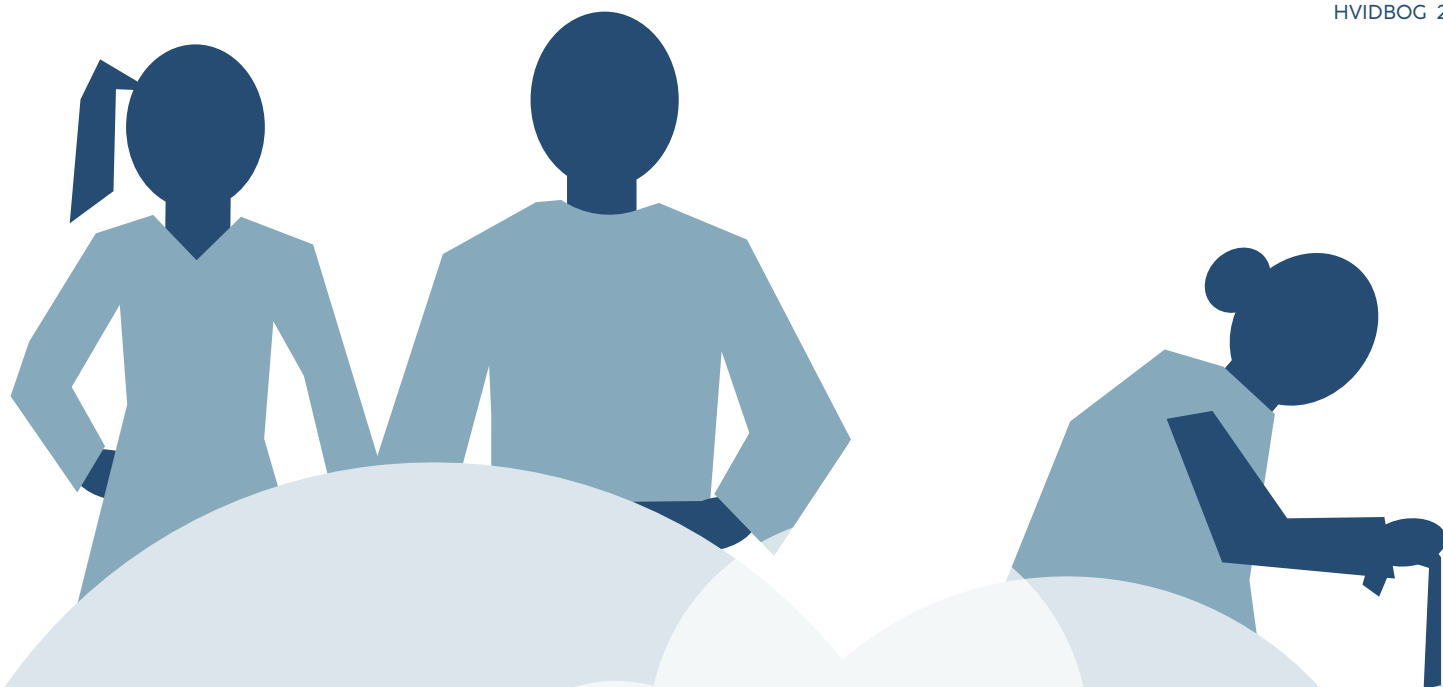
Alle ting, der kan nedsætte ens opmærksomhed og øge risikoen for, at man ikke opdager en brand, giver derfor også en øget risiko for at omkomme ved brand.

Det gælder især stort alkoholforbrug og andre misbrugsproblemer som fx narkotika. Hvis man er fuld eller påvirket af andre rusmidler, falder man måske i søvn og opdager ikke, at der opstår en brand. Det samme gælder, hvis man er meget påvirket af medicin, der virker sløvende eller nedsætter opmærksomheden.

Ser man på forskningen, optræder alkohol- og andre misbrugsproblemer derfor som en vigtig risikofaktor.

Men der er også andre af de risikofaktorer, vi finder i forskningen, som formodentlig har med manglende opmærksomhed at gøre.

Hvis man er fuld
eller påvirket af andre rusmidler,
falder man måske i søvn.

Det er værd at vide,
at de fleste mennesker (nemlig cirka 2/3),
der omkommer ved brand,
dør af røgforgiftning (kulilteforgiftning).

Man har fx større risiko, hvis man bor alene, end hvis man bor sammen med andre. Det skyldes formodentlig til dels, at sandsynligheden for, at man opdager en brand i tide, er større, hvis man bor flere sammen.

Alle ting, der kan øge chancen for, at man opdager branden i tide, nedsætter derfor også risikoen for dødsbrand.

Det gælder især røgalarmer, som i mange tilfælde er den enkleste og billigste måde at forbedre brandsikkerheden på. Røgalarmer gør jo netop, at vi opdager branden og derfor kan gøre noget ved den eller flygte.

Det er også værd at vide, at de fleste mennesker (nemlig cirka 2/3), der omkommer ved brand, dør af røgforgiftning (kulilteforgiftning) snarere end af forbrænding. Det hjælper derfor meget, hvis man opdager branden, så snart der begynder at udvikle sig røg.

Kan man håndtere branden?

Selv hvis man opdager branden i tide, hjælper det ikke noget, hvis man ikke kan gøre noget ved den.

Den næste gruppe af faktorer, der øger risikoen, vedrører derfor ting, som kan gøre det svært at håndtere branden, forstå situationen og flygte, hvis der er brug for det.

Kognitiv eller mental funktionsnedsættelse øger derfor risikoen for at omkomme ved brand, fordi det kan gøre det svært at forstå, hvad der sker, eller vide, hvad man skal gøre.

Det gælder også fysisk funktionsnedsættelse, der kan gøre det svært at håndtere situationen, når der opstår brand, eller at flygte, hvis der er behov for det.

For at bekæmpe dødsbrand er det derfor ekstra vigtigt, at vi er opmærksomme på medborgere, som af disse grunde kan have svært ved at håndtere en brand lige så godt som andre.

Det er også ekstra vigtigt, at vi er ekstra opmærksomme på gode flugtveje, netop når vi taler om disse grupper.

Funktionsnedsættelse kan også have betydning for, om branden opstår. Hvis man har kognitiv funktionsnedsættelse, forstår man måske ikke helt alvoren af eller kan overskue de mulige konsekvenser af fx at ryge i sengen.

Og hvis man har fysiske funktionsnedsættelser, kan det i nogle tilfælde øge risikoen for, at man taber en glød eller på anden måde kommer til at antænde en brand ved et uheld.

Også alder er en vigtig faktor for éns risiko for dødsbrand, og ældre borgere har som hovedregel en større risiko end yngre. Det gælder, selvom de yngre grupper faktisk er mere udsatte end de ældre for at komme ud fra en brand.

Men selvom de ældre er mindre udsatte for brand som sådan, så dør de oftere af det end de yngre. Hvis det går galt, så er det altså en større risiko for, at det går rigtigt galt.

Det hænger formodentlig til dels sammen med, at ældre kan have sværere ved at håndtere en brand, end yngre grupper. Det betyder også noget, at ældre ofte generelt er svækkede og derfor kan have sværere ved at overleve, hvis de bliver forgiftede eller kommer til skade ved en brand.

Også alder er en vigtig faktor
for éns risiko for dødsbrand.

Brandens karakter og type betyder også meget for, om man kan håndtere den. Det kan især være svært at håndtere en brand, hvis den opstår tæt på én selv eller i værste fald i ens tøj eller sengetøj (det kalder man for personnære brande).

Hvis der først er ild i ens tøj, bliver man ofte alvorlig forbrændt, og det er svært at håndtere det at skulle slukke branden eller gøre sig fri af det brændende tøj.

Hvis der er tale om en personnær brand,
er det ofte for sent at gøre noget.

Personnære brande er derfor alvorlige og farlige. Det er også en af grundene til, at rygning øger risikoen så meget. Når man ryger, risikerer man jo netop at tabe en glød eller på anden måde tænde ild i ens tøj eller der, hvor man sidder. Og hvis det først sker, kan det være meget vanskeligt at håndtere situationen.

Der er også nogle undersøgelser, der tyder på, at ældre i højere grad end yngre grupper, bliver ofre for personnære brande. Det kan være endnu en vigtig grund til, at ældre er mere udsatte for at dø af brand end yngre.

Det betyder også, at røgalarmer ikke hjælper i alle tilfælde. Hvis der er tale om en personnær brand, er det ofte for sent at gøre noget, når røgalarmen lyder. Og hovedproblemet er ofte, at man ikke kan håndtere branden, snarere end at man ikke har opdaget den.

Selvom røgalarmer er vigtige, kan de derfor ikke stå alene. Det er også vigtigt, at vi er særligt opmærksomme på borgere, der på grund af aldersvækkelse eller funktionsnedsættelse har særligt svært ved at håndtere eller flygte fra en brand.

Får man hjælp?

Det næste afgørende punkt er, om man får den hjælp, man har brug for, hvis branden opstår. Vi har allerede set, at det at være ensom eller blot at bo alene øger risikoen. Ud over, at det betyder noget for, om man opdager branden, så er det måske også nemmere at håndtere branden, hvis man er to om det.

Men også mere generelt betyder det noget, om man får den hjælp, man har brug for. Særligt i udenlandske undersøgelser viser det sig ofte, at dårlige boligforhold, diskrimination og fattigdom øger risikoen for at omkomme ved brand.

Der er mange grunde til, at disse former for social udsathed også øger risikoen for dødsbrand. Men en af grundene er formodentlig, at de mindsker sandsynligheden for, at man får hjælp, hvis der opstår brand.

Der er også en tendens til, at mænd er mere udsatte for dødsbrand end kvinder, særligt blandt midaldrende, hvorimod risikoen er mere jævnt fordelt mellem de to køn blandt de lidt ældre. Det kan måske blandt andet skyldes, at mænd – og især mænd med misbrugsproblemer – lever mere ensomme og udsatte liv.

Det betyder også, at vi skal tænke på dødsbrand som noget, der i høj grad er et socialt problem. Borgere, der i forvejen er udsatte på grund af funktionsnedsættelser eller sociale problemer, har sværere ved at håndtere en brand og får oftere ikke den hjælp, de har brug for, end andre borgere.

Dårlige boligforhold,
diskrimination og fattigdom
øger risikoen for at omkomme ved brand.

Hvis vi for alvor skal gøre noget ved brand, er det derfor vigtigt, at vi er opmærksomme på disse sociale faktorer og gør noget ved dem.

Hvem er mest udsat?

Der er således nogle klare mønstre for, hvilke borgere der har den største risiko for at omkomme ved brand.

Men risikoen er særlig høj, hvis man kombinerer mange af de ovennævnte faktorer, så der samtidig er en øget risiko for at branden opstår (fx fordi man ryger), en mindre sandsynlighed for, at man opdager branden (fx fordi man er misbruger), en mindsket sandsynlighed for, at man kan håndtere branden (fx på grund af funktionsnedsættelse) og/eller en mindre sandsynlighed for, at man får den hjælp, man har brug for (fx fordi man bor alene).

Det er især disse kombinationer af risikofaktorer, vi skal være opmærksomme på, hvis vi skal blive bedre som samfund til at bekæmpe dødsbrand. I afsnittet Tre historier (side 8 og 9) har vi givet nogle eksempler på, hvordan sådanne kombinationer af risici kunne se ud i den virkelige verden.

Der kan sikkert tænkes mange andre kombinationen af risikofaktorer, end dem, vi har nævnt. Ser man på forskningen er der i hvert fald to grupper, vi skal være særligt opmærksomme på:

- 1) Borgere, der ryger, bor alene og har misbrugsproblemer. Det er ofte mænd, og de dør ofte af røgforgiftning, fx fordi de falder i søvn, mens de ryger, eller har tabt en glød, som ligger og ulmer i fx sofaen og først udvikler røg, efter at personen er faldet i søvn.
- 2) Ældre af begge køn, der ryger og har funktionsnedsættelser. De dør oftere af personnære brande, fordi der går ild i deres tøj eller det møbel, de sidder eller ligger i.

Disse to grupper er de allermest udsatte.

Men vi skal også have opmærksomhed på madlavning, hvor der opstår mange brande.

Og vi skal arbejde med brandsikkerhed i almindelighed, så vi undgår brande, der fx skyldes fejl i elektriske installationer.

Til sidst skal det også understreges, at det selvfølgelig betyder noget, hvordan den generelle samfundssikkerhed er. Jo sikrere samfundet er, jo mindre er risikoen for, at man bliver udsat for brand og derfor også for, at man omkommer ved brand.

Og jo hurtigere og mere effektivt et beredskab, vi har, jo større er chancen for, at man får hjælp i tide, hvis man alligevel skulle være uheldig og blive ramt af brand.

Danmark er heldigvis allerede et samfund med høj samfundssikkerhed. Og netop derfor er det ekstra vigtigt, at vi er opmærksomme på borgere, der stadig er særlig udsatte for at omkomme ved brand.

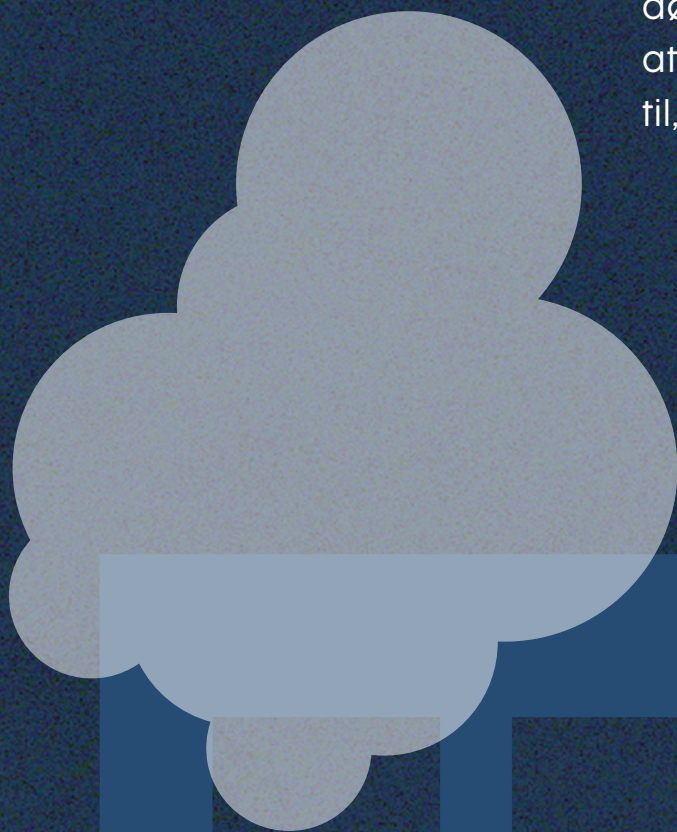
Z

Z

Z

HVORDAN KAN VI FOREBYGGE DØDSBRANDE?

I dette kapitel skal vi se på nogle af de ting, man kan gøre for at forebygge dødsbrande. Det gør vi ved at se på en række gode råd til, hvad man kan gøre.

Installér en røgalarm

Du kan hjælpe borgeren med at opsætte en røgalarm. Og du kan også sørge for at efterse alarmer og sikre, at den virker, og at batteriet fungerer. Det er der nemlig mange udsatte, der har svært ved selv at huske.

Røgalarmer er billige og nemme at installere, men de hjælper selvfølgelig kun, hvis de virker.

Røgalarmer er vigtige og er en god hjælp især i situationer, hvor der opstår brand, mens folk sover.

Men alarmer forebygger ikke alle former for dødsbrand. Og særligt ikke dem, hvor der opstår brand i folks tøj, eller i møbler, de ligger eller sidder i.

Det er derfor også vigtigt, at du ikke tror, at det er nok at opsætte en røgalarm. Man skal også have fokus på de ting, der gør, at brande kan opstå.

Fokusér på rygning

Rygning er den allervigtigste årsag til dødsbrand og derfor også et vigtigt emne at fokusere på. Det allerbedste ville selvfølgelig være, hvis den brandudsatte borger holdt helt op med at ryge. Men det er der mange, der har svært ved.

Det er derfor afgørende at hjælpe til med at finde nogle måder at nedsætte brandrisikoen ved rygning. For nogle borgere kan det fx være en løsning at ryge e-cigaretter i stedet for tobak.

Man kan også indgå i dialog med folk om, hvornår og hvor henne de ryger. Det er særligt farligt at ryge i sengen, specielt når man er træt. Det kan også være farligt at ryge i sofaen eller andre steder, hvor man kan falde i søvn, mens man ryger, eller efter at man har tabt en glød.

Det gælder derfor om, at folk får nogle gode rygevaner, hvor man fx holder op med at ryge i sengen.

Man skal også være særligt opmærksom på situationer, hvor folk ryger, mens de er påvirket af alkohol eller andre rusmidler. For mange mennesker hænger alkohol og rygning sammen.

Men det kan være en farlig kombination, specielt hvis man ryger, når man er alene, og når man ligger ned, så man risikerer at falde i søvn.

Måske man kan opfordre til gode rygevaner, som fx at gå ud på altanen, når man ryger, så man får lidt frisk luft imens i stedet for at falde i søvn.

Eller aftale at personen stopper med at ryge, når festen slutter, og der ikke længere er nogle at ryge sammen med.

Fokusér på madlavning

Ud over rygning er også madlavning en situation, hvor der kan opstå brand.

Her kan der være dialog om betydningen af at slukke blus og kogeplader, når de ikke bruges, og tænke over, hvordan køkkenet er indrettet, så der ikke står eller hænger letantændelige materialer som fx gardiner lige ved siden af varmekilder.

Af samme grund er det også vigtigt, at der er ryddet op i køkkenet.

Tænk på alle dem, der bor i hjemmet

Mennesker, der bor alene, er ekstra udsatte for dødsbrand. Hvis man bor sammen med en anden, påvirkes brandsikkerhed af begge parter adfærd både hver især og i fællesskab.

Tænk derfor over, hvordan der i fællesskab kan skabes gode vaner, specielt ved rygning, madlavning og andre situationer, hvor der bruges åben ild, fx når der skal tændes levende lys.

Heldigvis er det sjældent, at børn omkommer ved brand. Men det er stadig en god idé at tænke særligt over brandsikkerhed og fare for skoldningsskader i hjem med børn.

Gør noget, der passer til situationen

Hvis tingene skal virke, er det særligt vigtigt, at man gør noget, der passer til den individuelle borger, man skal hjælpe.

Sørg for at finde en løsning,
der fungerer i borgerens liv.

Som vi lige har set, er der en række ting, man skal have særligt fokus på. Men forebyggende tiltag virker bedst, hvis man tager hensyn til den sammenhæng, som de skal indgå i, og det konkrete menneske, man gerne vil beskytte.

Du skal derfor have fokus på, hvor der er en forhøjet brandrisiko i netop den borgers liv, og så gøre noget ved den risiko, som giver mening for borgeren, og som pågældende også tror på kommer til at fungere.

Hvis borgeren fx ryger, så er det især det, man skal fokusere på. Det kan også være, at der trænger til at blive ryddet op i køkkenet, eller at nogle gamle el-apparater trænger til at blive skiftet ud.

Vær også opmærksom på, om der kan opstå farlige situationer ved brug af åben ild som fx stearinlys.

Men i alle tilfælde skal man sørge for at finde en løsning, som fungerer i borgerens liv.

Det hjælper fx ikke noget at udstyre borgeren med brandhæmmende sengetøj, hvis borgeren synes, at det er ubehageligt at sove med det og derfor ikke bruger det. Eller at aftale, at borgeren ikke ryger i sengen, hvis aftalen ikke bliver overholdt.

Det er vigtigt, at du taler med borgeren om, hvad man skal gøre, hvis der alligevel skulle opstå brand.

Oftentimes skal man lade være med at forsøge selv at slukke en brand, specielt hvis man er ældre eller har funktionsnedsættelser.

Når der opstår en brand, vil den første indskydelse for mange mennesker være at forsøge at slukke den.

Men ofte er det bedre at flygte, advare andre, der er i fare, og tilkalde hjælp. Det gælder særligt, hvis man på grund af funktionsnedsættelse kan have svært ved at håndtere selv en lille brand eller har brug for ekstra tid og støtte for at kunne flygte.

Det er altid er bedre at tilkalde hjælp, mens tid er, end at vente til det er for sent.

EXIT

Gør noget, der passer med dig selv og dit arbejde

Du kan også tænke brandsikkerhed ind i den måde, du yder omsorg og pleje til borgerne.

De fleste fagprofessionelle har travlt, og det kan være svært også at skulle tænke på brandforebyggelse midt i alle de andre ting, man skal nå.

Men brandforebyggelse behøver ikke være endnu en ting, der skal nå midt imellem alle mulige andre. Det skal snarere være et aspekt af den måde, man løser de andre opgaver på.

Tænk over, hvordan brandforebyggelse kan blive en del af den måde, du hjælper borgeren med daglige gøremål og særligt rygning og madlavning.

Det er også vigtigt, at du skærper dit blik for borgere, som er i særlig risiko. Det gælder især borgere, der ryger, specielt, hvis de også har funktionsnedsættelser eller har et stort forbrug af alkohol, andre rusmidler eller sløvende medicin.

Nogle borgere har også brug for særlige støttetiltag. Det kan fx være en god idé at bruge rygeforklæde. Det gælder især for ældre og funktionsnedsatte borgere, som kan risikere at tabe en glød eller hele cigaretten, mens de ryger.

Men det er vigtigt, at du hjælper borgeren med at finde en løsning, der også kan fungere, når du ikke selv er til stede.

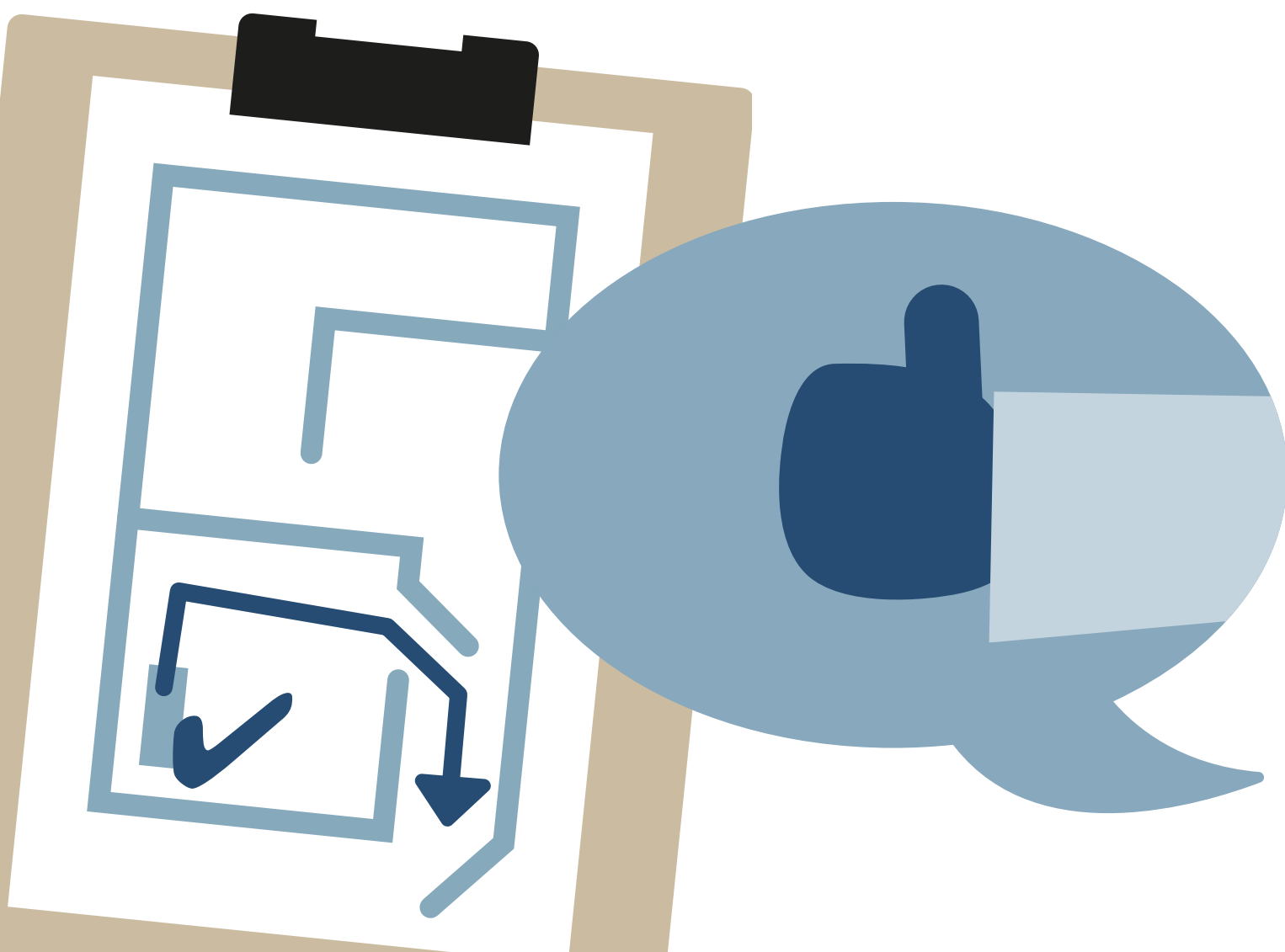
Det er også vigtigt, at man som institution ikke kun overlader det til den enkelte medarbejder at arbejde med brugere og patienters brandsikkerhed.

Det skal ledelsen også tage et ansvar for og sørge for, at medarbejdere er opmærksomme på denne del af deres arbejde, og at de har det nødvendige udstyr – som fx brandsikkert sengetøj eller rygeforklæder.

I kan også arbejde med sproget i de tekster og planer, som I bruger til at kommunikere omkring risikoen for og håndteringen af brand.

Nogle gange er institutioner mere optaget af at kunne sige, at de har gjort det, de skal, når det drejer sig om brand – og fx kunne sige, at de har hængt en brandinstruks op – snarere end at sikre sig, at disse ting faktisk bliver læst.

Men de virker selvfølgelig kun, hvis brugerne også læser dem.

Gør noget!

Det sidste og allervigtigste råd lyder, at man skal gøre noget. Det lyder måske for banalt til egentlig at kunne kaldes et råd.

Men det hjælper at engagere sig og gøre en forskel. Og specielt, hvis man gør det på en måde, hvor man går i dialog med borgeren og tager hensyn til pågældendes konkrete situation.

Det kan tit være svært at komme i gang med at arbejde med brandforebyggelse, selvom det faktisk hjælper at gøre det.

Det første og måske vigtigste råd lyder derfor, at man skal være opmærksom på og arbejde med brandsikkerhed, særligt når man har med mennesker i risikogrupperne at gøre.

Det kan være en god idé at også pårørende taler om brandsikkerhed. Hvis pårørende er nervøse, fordi deres gamle mor eller far ryger, så kan det måske være svært at få det sagt. Men det er bedre at få taget snakken i tide. Og når alt kommer til alt, er det at bekymre sig om éns medmenneskers sikkerhed en meget vigtig form for omsorg.

Netop fordi du kender pågældende, kan du måske også være med til at finde nogle gode løsninger, der passer til personen og øger brandsikkerheden fx ved, at pågældende får nogle bedre rygevaner.

LITTERATURLISTE

Beredskabsstyrelsen, 2021. Dødsbrande i Danmark 2020. Dødsbrandsstatistik og temaanalyse: Borgerrettet brandforebyggelse i de kommunale redningsberedskaber, Birkerød: Beredskabsstyrelsen og TrygFonden.

Diderichsen, A., 2021. Vidensindsamling om forebyggelse af dødsbrande, København: Københavns Professionshøjskole.

Jonsson, Anders, Runefors, M., Särdaqvist, S., & Nilson, F. (2016). Fire-Related Mortality in Sweden: Temporal Trends 1952 to 2013. *Fire Technology*, 52(6), 1697–1707.

